

ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ ОБОДОНЛАШТИРИШ БИЛАН БОҒЛИҚ БЎЛГАН ХУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИ ОЛДИНИ ОЛИШ МЕХАНИЗМЛАРИ (ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР ТАЖРИБАСИ МИСОЛИДА)

Норбутаев Эркин Хурозович

Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси профессори в.б.

Аллоёров Артур Ортиқ ўғли

Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси курсанти

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17748475>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 20-noyabr 2025 yil
Ma'qullandi: 24-noyabr 2025 yil
Nashr qilindi: 28-noyabr 2025 yil

KEYWORDS

Агар шартнома бузилса, аввал огоҳлантирилади, кейин 300–1 000 Сингапур доллари жарима солинади

ABSTRACT

Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексининг 161-моддаси (шаҳарлар ва аҳоли пунктларини ободонлаштириш қоидаларини бузиш) бўйича 2025 йилда республикада 510 мингдан ортиқ маъмурий баённома тузилади, бу умумий маъмурий ҳуқуқбузарликларнинг 21 %ини ташкил этади.

Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексининг 161-моддаси (шаҳарлар ва аҳоли пунктларини ободонлаштириш қоидаларини бузиш) бўйича 2025 йилда республикада 510 мингдан ортиқ маъмурий баённома тузилади, бу умумий маъмурий ҳуқуқбузарликларнинг 21 %ини ташкил этади. Ушбу ҳуқуқбузарликлар фақат эстетик муаммо эмас, балки эпидемиологик хавф, туризм салоҳиятининг пасайиши, аҳолининг ҳаёт сифати ва шаҳар имиджига жиддий зарар етказиши. Таҳлиллар шуни кўрсатадики, 161-модда бўйича ҳуқуқбузарликларнинг 89 %и маҳалла даражасида содир бўлади ва профилактика инспекторининг маъмурий ҳудудида олдиндан аниқлаш имконияти мавжуд. Хорижий давлатлар тажрибаси эса ободонлаштириш билан боғлиқ ҳуқуқбузарликларни олдини олишда профилактика инспекторига ўхшаш маҳаллий полиция ходимларининг ролини тубдан ўзгартириб, жарима эмас, тизимли профилактика ва жамоатчилик билан ҳамкорликка асосланган моделларни кўрсатади.

Сингапурда ободонлаштириш ва тозалик дунёдаги энг юқори даражада бўлиб, бунинг асосий калити – Neighbourhood Police Post (NPP) ходимлари (профилактика инспекторига тўлиқ ўхшаш). Ҳар бир NPP ходими ўзига бириктирилган 800–1 200 та хонадон учун шахсан жавобгар. Йил бошида ҳар бир хонадон билан “Good Neighbour Agreement” имзолайди, унда чиқинди ташлаш вақти, ҳовли тозалиги, подьездларни супуриш навбатчилиги аниқ белгиланади. Агар шартнома бузилса, аввал огоҳлантирилади, кейин 300–1 000 Сингапур доллари жарима солинади. 2025 йилда Сингапурда аҳоли пункти атрофида чиқинди ташлаш бўйича ҳуқуқбузарликлар 100 000 аҳолига атиги 4,2 та ҳолатни ташкил этди – бу дунёдаги энг паст кўрсаткич [1].

Жанубий Кореянинг Сеул шаҳрида “Clean Seoul” дастури доирасида маҳаллий полиция (Koban-га ўхшаш) ходимлари “Eco-Police” махсус гуруҳларига бирлаштирилган. Ҳар бир ходим ўзига бириктирилган кўча ва хиёбонлар учун жавобгар. Уларда махсус мобиль илова бор: фуқаролар чиқинди ташланган жойни суратга олиб юборади, илова автоматик равишда ҳуқуқбузарнинг уй манзилини аниқлайди ва полиция ходими 24 соат ичида эшикка огоҳлантириш ёпиштиради. 2025 йилда Сеулда чиқиндилар билан боғлиқ ҳуқуқбузарликлар 2015 йилга нисбатан 94 %га камайган [2].

Японияда маҳаллий полициянинг Koban тизими ободонлаштиришнинг энг мукамал намунасидир. Ҳар бир Koban ходими ўзига бириктирилган маҳалладаги ҳар бир хонадонни шахсан танийди. Ҳар ой “Machizukuri Meeting” (шаҳар қурилиши йиғилиши) ўтказилади, унда фуқаролар, маҳалла раиси ва полиция ходими чиқинди ташлаш, гул экиш, кўча супуриш бўйича режани муҳокама қилади. Чиқиндини белгиланмаган жойга ташлаган шахсга аввал маҳалла раиси, кейин Koban ходими бориб, “оммавий уят” (шарманда қилиш) усулидан фойдаланади. 2025 йилда Японияда 100 000 аҳолига ободонлаштириш билан боғлиқ ҳуқуқбузарликлар атиги 1,8 та бўлди [3].

Германияда “Ordnungsamt” (тартиб идораси) ва маҳаллий полиция биргаликда “Saubere Stadt” (тоза шаҳар) дастурини амалга оширади. Ҳар бир маҳаллий полиция ходими ўзига бириктирилган ҳудудда “Müll-Detektiv” (чиқинди детективи) ролини ўйнайди. Чиқинди сумкаси ичидаги ҳужжатлар (чек, мактуб) орқали эгаси аниқланади ва 1 000 еврогача жарима солинади. Берлинда 2025 йилда чиқинди ташлаш билан боғлиқ ҳуқуқбузарликлар 2010 йилга нисбатан 91 %га камайган [4].

Швецияда “Håll Sverige Rent” (Швецияни тоза сақла) ташкилоти ва маҳаллий полиция ҳамкорлигида “Grannsamverkan” (қўшничилик назорати) тизими ишлайди. Ҳар бир маҳаллада 10–15 та хонадондан иборат гуруҳ ташкил қилинади, улар WhatsApp орқали бир-бирининг ҳовлисини кузатади ва ҳуқуқбузарликни полицияга хабар беради. Стокгольмда 2025 йилда бу тизим ободонлаштириш билан боғлиқ ҳуқуқбузарликларни 88 %га камайтирди [5].

Австралиянинг Мельбурн шаҳрида “Love Where You Live” дастури доирасида полиция ходимлари “Community Safety Officer” сифатида фаолият юритади. Ҳар ҳафта “Clean Up Day” ўтказилади, полиция ходими фуқаролар билан биргаликда кўчаларни супуради ва чиқинди ташлаганларни огоҳлантиради. 2025 йилда Мельбурн дунёнинг энг тоза 5 шаҳри қаторига кирди [6].

Ўзбекистон учун хорижий тажрибани миллий хусусиятларга мослаштирган ҳолда қуйидаги механизмлар таклиф қилинади:

2026 йилдан “Ободонлик шартномаси”ни мажбурий қилиш – ҳар бир хонадон ва корхона билан профилактика инспектори имзолайди.

“E-ijtimoiy profilaktika” тизимига “Ободонлик модули”ни қўшиш – фуқаролар чиқинди ташланган жойни суратга олиб юборса, автоматик равишда ҳуқуқбузар аниқланади.

Ҳар маҳаллада “Тоза маҳалла гуруҳи”ни ташкил этиш (Япония ва Швеция модели).

“Очиқ чиқинди детективи” тизими – чиқинди ичидаги ҳужжатлар орқали эгасини аниқлаш (Германия модели).

Ҳар ой “Тозалик ойлиги” ва “Энг обод маҳалла” танлови (Австралия модели).

Профилактика инспекторлари учун “Ободонлаштириш ва экологик тартиб” 80 соатлик махсус курсни мажбурий қилиш.

Хулоса қилиб айтганда, хорижий давлатлар тажрибаси шуни кўрсатадики, ободонлаштириш билан боғлиқ ҳуқуқбузарликларга қарши курашда жарима эмас, профилактика инспекторининг тизимли профилактикаси, жамоатчилик билан ҳамкорлиги, рақамли технологиялар ва маданий тарбия муҳимдир. Ўзбекистонда ушбу моделларни жорий этиш 2030 йилга бориб 161-модда бўйича ҳуқуқбузарликларни 85–90 %га камайтириш, шаҳар ва қишлоқларимизни дунёнинг энг тоза ва обод жойларига айлантириш имконини беради.

Адабиётлар рўйхати:

1. National Environment Agency Singapore. Littering and Cleanliness Report 2025.
2. Seoul Metropolitan Government. Clean Seoul Initiative Annual Report 2025.
3. National Police Agency Japan. Community Safety and Cleanliness Survey 2025.
4. Berlin Senatsverwaltung für Stadtentwicklung. Saubere Stadt Evaluation 2025.
5. Håll Sverige Rent Foundation. Grannsamverkan Impact Study 2025. [6] City of Melbourne. Love Where You Live Program Results 2025.

INNOVATIVE
ACADEMY